

Üniversiteler İçin
ESKİ TÜRK EDEBİYATI
METİN ŞERHİ
(14 - 16. YÜZYILLAR)

Prof. Dr. Nihat Öztoprak
Prof. Dr. Sebahat Deniz
Doç. Dr. H. İbrahim Demirkazık
Doç. Dr. Hasan Kaya
Doç. Dr. Ümran Ay
Dr. Bünyamin Ayçiçeği

BÖLÜMLERİ HAZIRLAYAN YAZARLAR

Prof. Dr. Nihat Öztoprak

- Avnî, Hayretî, Fuzûlî, Bâkî, Bağdatlı Rûhî

Prof. Dr. Sebahat Deniz

- Nev'î

Doç. Dr. H. İbrahim Demirkazık

- Ahmed-i Dâ'î, Karamanlı Nizâmî, Adlî, Harîmî, İshâk Çelebi, Hayâlî, Gelibolulu Âlî

Doç. Dr. Hasan Kaya

- Ahmedî, Şeyhî, Necâtî, Kemâl Paşazâde, Zâtî, Emrî

Doç. Dr. Ümran Ay

- Hoca Dehhânî, Kadı Burhâneddîn, Cem Sultan, Mihrî Hâtun, Tâcizâde Ca'fer Çelebi, Lâmi'î, Taşlıcalı Yahyâ

Dr. Bünyamin Ayçiçeği

- Nesîmî, Ahmed Paşa, Mesîhî, Muhibbî

MOTİFLER SÖZLÜĞÜ YAZARLARI

Doç. Dr. H. İbrahim Demirkazık

- Atlas, Berat, Ferhâd, Gamze, Hoten / Hatâ, Hüsrev / Ferhâd ü Şîrîn, İbrahim (Hz.), Karun, Kopuz, Mecnun, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Nergis, Rint, Zahit

Doç. Dr. Hasan Kaya

- Akik, Anâsır-ı erba'a, Babil, Bedahşan, Cem / Cemsîd, Ejderha, Fal, Harut ve Marut, Hazine, Hızır, Hüma, İsa (Hz.), Kevser, La'l, Musa (Hz.), Mûsikâr, Nuh (Hz.), Ok, Sadeh, Süha, Süleyman (Hz.), Süreyyâ, Şem', Yay, Yusuf (Hz.)

Doç. Dr. Ümran Ay

- Âb-ı Hayât, Âhû, Ali (Hz.), Burc, Büt, Dür(r), Felek, Frengistan, Kabe, Kaftan, Karga, Leclâc, Mısır, Misk, Mushaf, Ney, Sabâ, Şem' u Pervâne, Tatar, Tuğra, Tûtî, Üd, Yakup (Hz. Ya'kûb), Zülâl

Dr. Bünyamin Ayçiçeği

- Âh, Beytü'l-Ma'mûr, Bezm-i Elest, Bisütûn, Eyüp (Hz. Eyyûb), Hallâc-ı Mansûr, Hat, Hayret, Hurûfîlik, İskender, Kadir Gecesi, Lokman, Mani (Mânî-i Nakkâş), Meyhâne, Mi'râc, Peri, Satranç, Semâ', Sihir, Şeyh San'an, Tecelli, Vahdet-i Vücut

YAZARLARIN İLETİŞİM BİLGİLERİ

- Prof. Dr. Nihat Öztoprak : noztoprak@fsm.edu.tr
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü
- Prof. Dr. Sebahat Deniz : sebahat@marmara.edu.tr
Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- Doç. Dr. H. İbrahim Demirkazık: ibrahim.demirkazık@bilecik.edu.tr
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- Doç. Dr. Hasan Kaya : hasankaya@nku.edu.tr
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü
- Doç. Dr. Ümran Ay : umran.ay@marmara.edu.tr
Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- Dr. Bünyamin Ayçiçeği : bunyamin.aycicegi@istanbul.edu.tr
İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk
İslam Edebiyatı Ana Bilim Dalı

İçindekiler

Kısaltmalar ve İşaretler	6
Ön Söz	9
Kitabın Hazırlanışı ve Kullanılışına Dair	13
Metin Şerhine Dair	17
14. YÜZYIL	
Hoca Dehhânî.....	23
Kadı Burhâneddîn.....	43
Nesîmî.....	59
Ahmedî.....	77
Ahmed-i Dâ'î.....	103
15. YÜZYIL	
Şeyhî.....	119
Karamanlı Nizâmî.....	137
Avnî (Fâtih Sultan Mehmed).....	159
Cem Sultan.....	179
Ahmed Paşa.....	207
Necâtî.....	239

Adlî (II. Bayezid).....	269
Mesîhî.....	279
Harîmî (Şehzade Korkud).....	291
Mihrî Hâtun	303

16. YÜZYIL

Tâcizâde Ca'fer Çelebi.....	315
Lâmi'î.....	323
Kemâl Paşazâde (İbni Kemâl).....	333
Hayretî.....	353
İshâk Çelebi.....	369
Zâtî.....	381
Fuzûlî	401
Hayâlî	419
Muhibbî (Kânûnî Sultan Süleyman).....	437
Emrî.....	459
Taşlıcalı Yahyâ.....	477
Nev'î.....	499
Gelibolulu Âlî.....	527
Bâkî.....	537
Bağdatlı Rûhî.....	555
Motifler Sözlüğü	577
Bibliyografya.....	621
Aruz Kalıpları İndeksi.....	639
Kafiye İndeksi	640

Ön Söz

Elinizdeki bu kitap, Türkiye’de sayıları 200’ü aşan yükseköğretim kurumunun Fen-Edebiyat Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri, Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümleri ve Türkçe Eğitimi Bölümleri, İlahiyat Fakültelerinin Türk-İslam Edebiyatı Anabilim Dalları vb. bölümlerde okutulan Eski Türk Edebiyatı, Klasik Türk Edebiyatı, Metin Şerhi dersleri için hazırlanmıştır. Kitabın Klasik Türk Edebiyatı alanında lisansüstü eğitimlerde de kullanılabilceği öngörülmektedir.

Sözü edilen dersler için meslektaşlarımızın hazırladığı birkaç çalışmanın dışında alanın ihtiyacına cevap verecek sayıda ve kapsamda çalışma bulunmamaktadır. Elinizdeki iki ciltlik eser, işte bu ihtiyacı gidermek amacıyla hazırlanmıştır.

Esasen şerh çalışmalarının tarihi oldukça eskidir. Türk edebiyatının altı asırlık en geniş dönemini temsil eden klasik Türk edebiyatı metinlerini anlamak amacıyla tarih boyunca şerhler yazılmıştır. Mevlânâ’nın *Mesnevîsi*, *Hâfız Divanı* gibi Farsça eserlerin yanında anlaşılması ancak erbabınca mümkün olan Türkçe şathiye türü şiirler ve tasavvufi şiirlerin de şerhleri yapılmıştır. Fakat bu şerhler üniversite gençlerinin anlayacağı nitelikte olmadığı gibi metotları itibariyle de derslerde okutulmaya uygun değildir.

Elinizdeki *Eski Türk Edebiyatı Metin Şerhi* kitabı günümüz üniversite öğrencilerinin bilgi, birikim, anlayış, teknik ve dijital kabiliyetleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. İki ciltlik bu çalışmada toplam 56 (birinci cilt: 30 - ikinci cilt: 26) şairden muhtelif nazım şekillerinde seçilmiş 95 (birinci cilt: 54 - ikinci cilt: 41) şiirin şerhi yapılmıştır. Şerhi yapılacak şiirin önce eski harflerle metni verilmiş, sonra vezni ilk beyit üzerinde uygulamalı gösteril-

miş, sonra kafiye düzeni belirtilmiş ve sonra beyitlerin şerhine geçilmiştir. Şerhi yapılacak beytin kelime anlamları kaydedildikten sonra nesri ve günümüz Türkçesiyle nesri ayrı ayrı yapılmış daha sonra beyitte şairin ne söylediği ve nasıl söylediği anlatılmaya çalışılmıştır. Seçilen şiirin beyitleri tek tek şerh edildikten sonra şiirin tamamı dikkate alınarak genel değerlendirme yapılmıştır.

Anlatılan usulde her şairden en az bir şiir şerhi yapıldıktan sonra öğrencilerin çalışması için eski harfli ve yeni harfli ödev metinleri ilave edilmiştir. Eski harfli şiir bazen yazmadan alınmıştır. Hazırladığımız bu kitapta teknolojiden de istifade edilmiş, beyitlerde geçen görseller QR kod uygulamasıyla okura sunulmuştur.

Ciltlerin sonunda metinlerde geçen motifler hakkında daha geniş bilginin yer aldığı “MOTİFLER SÖZLÜĞÜ” verilmiştir. Birinci ciltte 85, ikinci ciltte 70 motif işlenmiştir. Ardından “BİBLİYOGRAFYA”, “ARUZ KALIPLARI İNDEKSİ” ve “KAFİYE İNDEKSİ” konmuştur.

Eski Türk Edebiyatı alanında birçok ihtiyaca cevap verecek şekilde hazırlanan bu eserin hocaların gereksinimlerine cevap vermesine ve öğrenciyi derse çekerek eğiten bir çalışma olmasına özen gösterilmiştir. Birçok yenilik barındıran bu eserden daha iyi istifade edilebilmesi için hazırladığımız “**Kitabın Hazırlanışı ve Kullanılışına Dair**” bölümünün mutlaka okunmasını tavsiye ediyoruz.

Bu eser bir ekip çalışmasının ürünüdür. Ekip Prof. Dr. Nihat Öztoprak, Prof. Dr. Sebahat Deniz, Doç. Dr. Hacı İbrahim Demirkazık, Doç. Dr. Hasan Kaya, Doç. Dr. Ümran Ay, Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin Ayçiçeği’nden oluşmaktadır. Çalışmanın editörlüğünü Prof. Dr. Nihat Öztoprak, yardımcı editörlüğünü ve sekreterliğini Doç. Dr. Hasan Kaya gerçekleştirdi. Ekip yaklaşık iki yıl boyunca periyodik toplantılarla hafta sonlarında bir araya geldi. Toplantılarda yazarların yaptığı çalışmalar bir arada değerlendirildi. Her beytin üzerinde tek tek duruldu. Toplantılara FSM Üniversitesi Atik Valide Yerleşkesinde Aşçıbaşı Konağı, Marmara Üniversitesi Göztepe Yerleşkesinde Fen-Edebiyat Fakültesi salonları ev sahipliği yaptı.

Bu çalışma teşekkürü hak ediyorsa onu ekibimize meslektaşlarımız ve öğrencilerimiz zamanı gelince kuşkusuz yapacaklardır. Ancak bu çalışmayı hazırlarken yazarların dışında katkıda bulunan çok sayıda değerli isimler vardır ki onlara teşekkür etmek bize düşen zevkli bir borçtur.

Başta şairlerin eserlerine ulaşmamız konusunda bize her türlü kolaylığı gösteren Yazma Eserler Kurumuna, Yazma Eser Uzmanı Dr. Göker İnan ve Yazma Eser Uzmanı Fakirullah Yıldız'a; minyatürlerin tespiti ve temininde hiçbir yardımı esirgemeyen Sanat Tarihçisi Habibe Çalışkan'a, hat malzemeleriyle ilgili görselleri bizimle paylaşan Hattat Ömer Faruk Dere'ye ve Züleyha Öztürk'e; ebru görselleri için ebru sanatçısı Said Avcı'ya; fotoğraf çekimlerini gerçekleştiren Perihan Aslan, Mustafa Ayciçeği, Sümeyye Elitaş, Furkan Güven, Menekşe Özkaya, Engin Sandık ve Cüneyt Taşan'a; okçuluk görselleri ve çekimleri konusunda Mehmet Şimşek ve Şulenur Kocakaya başta olmak üzere Namık Kemal Üniversitesi Okçuluk Topluluğuna; Hz. Mevlânâ ile ilgili görselleri temin eden Öğr. Gör. Abdülhalim Koçkuzu, Hakan Bahçeci ve Lokman Koyuncuoğlu'na; Osmanlı Türkçesiyle bazı metinlerin yazımını gerçekleştiren Mervenur Emiroğlu'na ve yardımı dokunduğu hâlde ismini anamadığımız herkese gönülden teşekkür ediyoruz.

Yeni bir bakış açısıyla eski Türk edebiyatı metin şerhi derslerinde duyulan her türlü ihtiyacı giderecek şekilde hazırlanan bu kitabın faydalı olmasını umuyor, hatalarımızın ve isabetsiz yorumlarımızın ilgili yazarlarla paylaşılmasını diliyoruz.

30 Ağustos 2019